

Köztársaság Ruszinjainak Iskolaegyesülete (1926), továbbá az Iskolasegély [Skolnaja Pomocs] Egyesület stb.

Számos sportegyesület is működött az időszakban: Szokil [Sólyom], Ruszj, Ungvári Atlétikai Club stb. Számos sportegyesület etnikai alapon szerveződött, mint például a zsidó Életfa (1923). Az igen népszerű futballklubok közül a legeredményesebb az SK Ruszj volt, amely Ungváron alakult meg 1925. augusztus 15-én. A klubcsapat számos sikert könyvelhetett el. Nem csak országos szinten, hanem Magyarországon és Lengyelországban (Galícia) is pályára léptek. 1929 és 1933 között Kárpátalja és Kelet-Szlovákia bajnokai voltak, 1933-ban és 1936-ban pedig megnyerték a szlovák bajnokságot. A csapat nagyobb részének eredeti foglalkozása pedagógus volt. A sportegyesületek fontos szereplői voltak a közéletnek.

Figyelemreméltó tevékenységet folytatott a Plaszt cserkészszövetség, amelynek országos hálózata volt. 1934-ben már 88 csapat tartozott hozzá 3.280 taggal. A szövetség ukrán nemzeti hagyományok szellemében nevelte az ifjúságot. Elsősorban az iskolás fiatalokat tömörítette, fontos szerepet töltött be világnézetük formálásában.

A különböző egyesületek és társaságok különböző módon és mértékben voltak részei a közéletnek. Eltérőek voltak a céljaik, az anyagi lehetőségeik, de gyakorlatilag mindenki megtalálhatta az érdeklődésének, elképzeléseinek, világnézetének leginkább megfelelő közösséget. A társadalmi szervezetek, a pártokhoz hasonlóan, szabadon tevékenykedhettek, versenghettek egymással. Az időtöltés mellett véleményformáló közegként is működtek. A kulturális-szellemi élet a megelőző időszaknál összehasonlíthatatlannul pezsgőbb, sokszínűbb volt.

5. Magyar nemzeti pártok és társadalmi egyesületek Kárpátalján

5.1. Általános tendenciák

A podkarpatszka ruszi időszak magyar pártjai két csoportba sorolhatók: regionális és országos pártok. Regionális párt volt a Magyar Jogpárt, az Őslakosok Autonóm Pártja, illetve országos szinten tevékenykedett a Keresztényszocialista Párt, a Kisgazda-, Kispáros és Földműves Párt (későbbi nevén: Magyar Nemzeti Párt), melyek önállóan, illetve pártszövetségben fejtették ki tevékenységüket. Tevékenységük sokszor annyira egymásba fonódott, hogy azt nehezen lehet szétválasztani. A vezető pártpolitikusok politikai pályafutásukat az államfordulat után kezdték, az egyetlen kivétel Egry Ferenc. Például Árky Ákos katonatiszt, Hokky Károly, R. Vozáry Aladár tanár, Rácz Pál tanító, Kerekes István, Nagy Kálmán orvos, Korláth Endre ügyvéd volt, arról nem tudni, hogy korábban aktívan politizáltak volna. A nemzetgyűlési választásokon elért eredmények: 1924-ben 11% („Ruszsínskói Őslakosok Pártja” – megválasztott képviselő: Korláth Endre, szenátor: Egry Ferenc); 1925-ben 11,8% („a Gazdák Szövetsége, a Német Iparospárt, a Szlovenszkói Németek és Magyarok Nemzeti Politikai Pártja” – képviselő: Korláth Endre, szenátor: Egry Ferenc); 1929-ben 11,4% („Autonomista Pártszövetség” – képviselő: Hokky Károly, szenátor: Korláth Endre); 1935-ben 10,6% („az Országos Keresztényszocialista Párt, a Magyar Nemzeti Párt, az Őslakos Németek Pártja Szlovenszkon és Podkarpatszka Ruszban, Szudétanémet Választási Szövetség” – képviselő: Korláth Endre, szenátor:

Hokky Károly). A képviselőház 300, a szenátus 150 tagú volt. Országosan a magyar ellenzéki pártok általában 9–10 mandátummal rendelkeztek. Ez jelzi politikai súlyukat.

A mindenkori szavazati arányok elemzéséből az derül ki, hogy az időszakban a kárpátjai magyar lakosság többnyire baloldali érzelmű, illetve etatista volt. A magyar kommunisták közvetítésével, a moszkvai Komintern pénzén 1920-ban alakult meg Ungváron Podkarpatszka Rusz Nemzetközi (Internacionalista) Szocialista Pártja, mely a következő évben beleolvadt a Csehszlovák Kommunista Pártba, s annak helyi szervezeteként működött tovább. A párt a Kommunista Internacionálé elveit követte: ellene volt az autonómiának, szociális követelésekkel lépett fel, ifjúsági szervezetek, „vörös szakszervezetek” tartoztak hozzá, az 1930-as évek elején éhséglázasításokat szervezett, a Komintern VII. kongresszusa (1935) után pedig antifasiszta lózungokat hirdetett. Az 1938-as válság idején a köztársaság védelmében lépett fel, s a Szovjetunió felé orientálódott. Az egyetlen párt volt az országban, amely minden etnikumot átfogott. Magyar nyelvű sajtóorgánuma a *Munkás Újság* volt. A parlamenti-szenátusi választásokon elért eredményei: 1924 – 39,4%, 1925 – 30,8%, 1929 – 15,2%, 1935 – 24,4%. A választási eredmények tanulsága szerint az 1920-as években Kárpátján a lakosság 70%-a támogatta a munkáspártokat (az országban ennek körülbelül fele), illetve a centralista pártok fölényben voltak az autonómiát követelőkkel szemben, s ez a helyzet később sem változott lényegesen. A magyarlakta járásokban a kommunisták mindig több szavazatot kaptak, mint a magyar pártok.

5.2. Regionális pártok

A sajtó híradása szerint 1920. június 1-jén Ungváron megalakult a Ruszinszkói Magyar Jogpárt Korláth Endre helyi ügyvéd elnökletével. A párt programja többek között kimondta a ruszinszkói autonómia támogatását, valamint követelte a vármegyei, községi és egyházi autonómiák visszaállítását. Ezen felül követelte az adórendszer és a földbirtokreform rendezését, valamint a gazdasági veszteségekért való kártalanítást és végül a megszüntetett iskolák visszaadását. Augusztus elején a párton belül jogvédő liga alakult, ugyancsak Korláth vezetésével. A szervezet célja „a magyarság közjogi, politikai és közérdekű magánpanaszainak védelme a hatóságok előtt s szükség esetén a sajtó útján és a parlamentben.” A párt hivatalos lapja 1920–1921-ben a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*, majd az *Ungvári Közlöny* volt (mindkettő Ungváron jelent meg). 1921. november 4-én további rendelkezésig a rendőrség felfüggesztette a Ruszinszkói Magyar Jogpárt működését. Egy év múlva, 1922. november 4-én az ungvári rendőrség immár véglegesen betiltotta a Ruszinszkói Magyar Jogpárt működését és hivatalos lapját, az *Ungvári Közlönyt*. A sokat emlegetett demokratikus vívmányok mellett a csehszlovák időszak velejárója volt a magyar lapok, magyar szervezetek, magyar iskolák bezárása is.

A Podkarpatszka Ruszi Öslakosok Autonóm Pártja (1921–1927) működését a hatóságok 1921. december 7-én engedélyezték hivatalosan, bár már az év ezt megelőző időszakában is működött. Megvalósította azt a forgatókönyvet, amit a többi magyar párt is: döntöttek a létrehozásáról, elfogadták az alapszabályát, programját, majd úgymond előírászerűen megalakult, a törvényi jóváhagyásnak megfelelően, mindez akár több hónapos különbséggel. A párt „Ruszinszko összes lakossága” érdekében, a gazdasági, szociális követelések mellett, többek között szorgalmazta a „békeszerződésben biztosított”

autonómia megadását, „a vármegyei, városi, községi, és egyházi autonómiának” visszaállítását és tiszteletben tartását.

A párt első nyilvános szereplésére 1921 májusában került sor, amikor a kárpátaljai magyar pártok nagy létszámú küldöttséget menesztettek Prágába, hogy illetékes helyen adják elő panaszukat. Árky Ákos pártelnököt elsősorban Ungvár magyar iskolaügyének előmozdításáért látjuk hadakozni.

Az első kárpátaljai nemzetgyűlési választásokra (1924) készülve, a Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Szövetsége beregszászi ülésén úgy döntött, hogy Ruszinszkói Őslakosok Autonóm Pártja néven állít listát, amire a magyarság a március 16-i választásokon szavazhat. A nagyszőlősi választási nagygyűlésén Nagy Kálmán, a kárpátaljai keresztényszocialista párt ügyvezetője többek között kijelentette: „Ruszinszkó autonómiáját földadni nem lehet soha. A ruszinszkói magyarság megtanulta szeretni más nemzetiségű testvéreit és ez az érzés szülte meg benne az őslakosság autonóm pártjának gondolatát.” Március 16-án Kárpátalján megtartották az első parlamenti választásokat (pótválasztások Csehszlovákiában). Az Őslakos Párt listájáról Korláth Endre lett parlamenti képviselő és Egry Ferenc szenátor.

Az 1925. évi választásokra való felkészülés alkalmával Beregszászban a kárpátaljai magyar pártok közös választási bizottsága döntött arról, hogy a kárpátaljai őslakospárti magyar listát egyesítik a szlovenszkói német–magyar listával (a választási tömörülés neve: „A gazdák szövetsége, a német iparospárt, a szlovenszkói németek és magyarok nemzeti politikai pártja”). Korláth és Egry is megőrizte mandátumát. Árky úgy vélte: „nekünk magyaroknak elsősorban az eddigi iskolai törvények megváltoztatását és az erre vonatkozó rendelkezéseknek revokációját kell követelnünk”; „a cseh polgári pártokkal vagy esetleg a kormánnyal kötendő megállapodás csak úgy lehetséges, ha eddig ért fájó sebeink előzőleg okvetlen gyógyulást nyernek, ha legalábbis teljes kulturális autonómiával bírunk és erre nemcsak tárgyi, de személyi biztosítékot is nyújtanak.”

1926. február 2-án a kárpátaljai Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt átalakult Magyar Nemzeti Párttá, melynek elnöke Egry Ferenc, ügyvezetője pedig Korláth Endre lett. Ekkortól a párt hivatalos lapja a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*, főszerkesztője pedig Árky Ákos, aki a kortársak szerint „a magyar nemzeti egységen is túlmenő »őslakos egység« eszméjének nagytekéntélyű képviselője” volt.

1927. február 12-én a Ruszinszkói Magyar Ellenzéki Pártok Szövetségének beregszászi ülésén Árky bejelentette lemondását, és átköltözött Budapestre, ahol 1942-ben halt meg (sz. 1858, Ungvár). Ungvártól a volt katonatiszt (nyugalmazott ezredesként érte az államfordulat Ungváron 1919-ben), pártvezető így búcsúzott: „Úgy látom, politikai ideám megvalósíthatásához erőm gyenge volt. A feladatot mint katona precízen kijelöltem, a stratégiai megoldáshoz azonban mint politikus tájékoztatlanak bizonyultam. [...] Nem tudtam, hogy az első mindenben az érvényesülés, a hatalom enyhét nyújtó árnyéka: az állás, a vagyon, a társadalmi bizonyosság, az elhelyezkedés, a közéleti nagysággá való emelkedhetés. Nem tudtam, hogy mindez a törekvés a legkülönbözőbb világszemléleti eszmék bűvködébe van beburkolva s hogy az érvényesülést keresőkre nézve e bűvködők – az ukrajinizmus, a kommunizmus, a cionizmus, a szocializmus, a kis- és nagyorosz irányzat s mindezek szolgálója a sajtószabadság, éppen olyan megváltást hozható eszmék hirdetőik részére, mint nekem, az álmodozónak, az őslakosság egyesítésének gondolata.” Pártja, az Őslakosok Autonóm Pártja vele együtt tűnt el a politikai palettáról.

5.3. Országos pártok

A Magyar Jogpárt és az Őslakosok Autonóm Pártja regionális kárpátaljai pártok voltak. Ezzel szemben a keresztényszocialisták és a kiskisgázdák az ún. országos párt kárpátaljai kerületeként működtek, igyekezve megtartani viszonylagos önállóságukat. Az 1920-tól Lelley Jenő, 1925-től Szüllő Géza, 1932-től Esterházy János vezette Országos Keresztényszocialista Párt kárpátaljai kerülete (1920–1936) hivatalosan 1920 augusztusától működött. A párt 1919-ben kiadott programja szociális és gazdasági követeléseket fogalmazott meg a keresztény szellemiség jegyében. A párt szervezőbizottságát Magyar Bálint irányította, elnöknek Kerekes István orvost választották meg, aki ezt a tiszteit végig megtartotta, az ügyvezető Nagy Kálmán volt. (Korabeli általános struktúra, hogy egymás mellett működik egy „politikai elnök” és egy „ügyvezető elnök”).

A párt hivatalos lapja kezdetben a *Kárpáti Napló* volt, mely 1921. április végén megszűnt, helyébe május 8-tól a *Határszéli Újság* lépett. A pártlap felelős szerkesztője Hokky Károly lett. Hokky (Abaújszépsi, 1883 – Cleveland, 1971) Kolozsváron és Budapesten végezte a bölcsészkart, középiskolai tanári oklevelet szerzett Budapesten, majd Kassán volt tanár. 1919-ben elbocsátották, 1921-től Nagyszőlősen a Keresztényszocialista Párt főtitkára, majd 1928-tól – miután Nagy Kálmán lemondott – a párt ügyvezetője volt. A keresztényszocialisták kapcsolatokat tartottak fenn a szakszervezetekkel, illetve a magyarokon kívül ruszin és román tagokkal is rendelkeztek. A Podkarpatszka Ruszi Keresztényszocialista Párt „központja” Nagyszőlős volt, ahol pártnapokat tartottak. Az 1929-es parlamenti és szenátusi választások alkalmával a kárpátaljai „magyar listá”-ról a párt jelöltje, Hokky Károly nyerte el a parlamenti széket, 1935-től pedig szenátorként tevékenykedett. 1939-től a magyar parlament képviselője lett, a háború végén a tengerentúlra emigrált.

Hokky a prágai törvényhozásban elsősorban a magyar iskolaügyet szorgalmazta. Ezenkívül foglalkozott a nyelvi jogok kérdésével több ízben, valamint a máramarosi cseh-szlovák–román határkérdés rendezésének ügyével. A keresztényszocialistákat a kiskisgázdák „testvérpárt”-jának tekintették: „a két párt tulajdonképpen egymást kiegészíti” – állította a kortárs vélemény.

1920. február 17-én Komáromban megalakult az Országos Magyar Kiskisgázdapárt (1921–1926). Az első közgyűlésre 1920. május 24-én került sor, amikor új nevet fogadtak el: Országos Magyar Kiskisgázda-, Földműves és Kisiparos Párt. Elnök: Szentiványi József.

A párt kárpátaljai kerületének létrejöttéig sajátos út vezetett, amely nem követte a keresztényszocialista forгатókönyvet: 1920 júniusában alakult meg Ungváron az Ung Megyei Kiskisgázdapárt (elnök: Egry Ferenc kisgejőci harangöntő), júliusban pedig Beregszászban a Bereg Megyei Kiskisgázdapárt (elnök: Rátz Miklós badalói református lelkész). Októberben az országos párt pöstyéni vezetőségi ülésén Szentiványi kijelölte a követendő utat: „hogyan a szlovenszkoí és ruszinszkoí magyar politika szakítson az eddigi gondolkodással s helyezkedjék reális alapra”. November 18-án Egry nyílt levélben fordult a Bereg megyei kiskisgázdákhoz, melyben többek között kifejtette: „A magyar pártok ungvári vezetősége máris megmutatta az utat. Együtt ülnek, együtt tanácskoznak Ungváron a Gazdapárt, a Keresztényszocialista Párt s a Jogpárt megbízottai. – Kövessétek példájukat és értsük meg egymást mindenütt, ahol egynél többen megjelenünk a magyarság javára és mindannyiunk boldogságára.” Ilyen előzmények után 1921. január 16-án Beregszászban tanácskoztak a beregi, a máramarosi és az ugocsai küldöttek. Megjelent többek között

Szentiványi József, valamint Egry Ferenc. Az ülésen kimondták az Országos Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt kárpátaljai kerületének megalakulását, amelybe azonban az ung megyei kisgazdák nem léptek be. Mindazonáltal elnökké Egry Ferencet választották meg, aki az államfordulat előtt a Függetlenségi Párt aktivistája volt. A pártprogram többek között kimondta: támogatni kívánják a kis- és középgazdákat, követelik a szabad kereskedelem visszaállítását, a határok megnyitását a kereskedelem céljaira, felvállalják a falu kulturális felemelésének ügyét, erőfeszítéseket tesznek, hogy szövetkezeti úton mezőgazdasági hitelhez juthassanak. Határozatban mondták ki, hogy mozgalmat indítanak az Ung vármegyéből Szlovenszkóhoz csatolt községek (Kárpátaljához történő) visszacsatolása érdekében azzal a céllal, hogy megszüntessék az ebből keletkezett „káros gazdasági helyzetet”. A kárpátaljai kisgazdapárt sajtóorgánuma a *Beregi Hírlap* volt, 1922 májusától pedig a *Kárpátaljai* (1926-tól *Ruszinszkói*, 1930-tól *Kárpáti*) *Magyar Gazda* (Beregszász) lett.

Szentiványi és Körmeny-Ékes Lajos, a párt másik prominense személyesen utaztak Ungvárra, hogy „az Ung Megyei Magyar Kisgazdapártot újra szervezve bekapcsolják az Országos Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Pártba”. A rábeszélés hatott, ám rögtön utána megkezdődött a kárpátaljai kerületen belüli tagozódás, ellentétben a keresztényszocialista (és a többi magyar) párt struktúrájával, ahol csak települési alapszervezetek léteztek. Az országos párt kárpátaljai kerülete nem tagozódott további alkerületekre. 1921 júliusában az ungi szervezet (elnök: Isaák Imre), 1922 novemberében Nagyszőlősiön a máramaros–ugoccai szervezet (elnök: Peleskey Sándor) mondta ki létrejöttét. Ez a strukturális elem átörökítődött a Magyar Nemzeti Pártba is. A kisgazdapártnak több alelnöke, valamint főtitkára volt. A párton belüli területi tagozódást visszatükrözte a választói magatartás is. Az 1923. évi községi választások alkalmával Egry Ferenc *Pár szó a magyarokhoz* című közleményében kifejtette: a községi választásokon az ungi magyarság elismerésre méltó összefogásról tett tanúbizonyságot, ám a bereg-ugoccai magyarság sajnos hitelt adott a magyarelles agitációnak (arra utal, hogy szimpatizált a Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párttal). Egry fájlalta, hogy „csak a magyar az, amely nem tart össze.”

Egry Ferenc kisgazdapárti elnökként a helyben politizálást helyezte előtérbe: közbenjárt és megállapodásra jutott a kárpátaljai kormányzóval a gabonarekvirálás ügyében, folyamatosan törekedett az egykori Ung vármegye egységének megbontásából eredő lehetetlen gazdasági helyzet orvoslására, amelynek más megoldási módja véleménye szerint nem lehet, mint hogy a Kaposi járást Szlovenszkótól csatolják át Kárpátaljához („Ung megye az ungiaké!”). Tiltakozott az ellen, hogy cseh telepéseket hozzanak a bátyui Lónyai-birtokra és a tiszasalamoni Odescalchi-birtokra, hogy Ungvárhoz csatolják a környező településeket, nevezetesen Radváncot, Alsódomonyát, Gerényt stb. A kisgazdapárt 1923-tól kezdődően minden év elején Beregszászban Országos Magyar Bált rendezett (ez volt „a kárpátaljai magyarság legnagyobb és legjelentősebb társas összejövele”). A hagyományt átvette a Magyar Nemzeti Párt is. Az utolsó bálra 1937-ben került sor (1939-ben és 1940-ben Tiszaháti Magyar Bál volt a városban).

1925. október 13-án az országos kisgazdapárt felhívással fordult Szlovenszkó és Kárpátalja magyarságához, hogy „alkossák meg azt a pártot, mely minden magyar befogadására alkalmas”, függetlenül társadalmi vagy felekezeti hovatartozásától, azaz támogatassák Szentiványi József kezdeményezését a Magyar Nemzeti Párt (1926–1936) létrehozására. A felhívás szerint ez a párt a magyarság politikai egységének szilárdítására hivatott, s továbbra is fent kívánja tartani a pártszövetségi viszonyt a keresztényszocialista párt-

tal. Október 18-án Érsekújváron az országos kisgazdapárt Magyar Nemzeti Párt néven alakult újjá Szentiványi elnökletével. Az egyik alelnök Egry Ferenc lett. Az új párt létrehozásával a fő cél a magyar egység megteremtése volt, miután a keresztényszocialista párt belső válságot élt át, és érezhetően csökkent az egyetlen társadalmi réteget képviselő kisgazdák befolyása is. Szentiványi József az egész magyarság érdekeit védő párt elé ket-tős célt helyezett: a német orientációt és a realpolitikát, azaz, hogy bizonyos előnyökért a kormánypártokkal is együtt kell működni. Bár Szentiványi a keresztényszocialistákat is az új táborban akarta tudni, ám Lelley ellenkezett. A két párt a választási együttműködésről sem tudott egyezsége jutni, annak ellenére, hogy Budapest ezt szorgalmazta. Az MNP és az OKP külön indult. A Szepesi Német Párttal szövetséző MNP szerzett több mandátumot, s ennek a klubnak lett tagja a ruszinszkói magyar pártok közös képviselője is: Korláth a Ruszinszkói Magyar Pártszövetség jelöltje volt.

1926. február 2-án a kárpátaljai kisgazdapárt választmányi gyűlést tartott Beregszászban. Korláth Endre képviselő előterjesztette a Szentiványi Józseffel folytatott tárgyalások eredményét a kárpátaljai Magyar Nemzeti Párt megalakítására vonatkozóan. A választmány kimondta, hogy „a ruszinszkói kerület az országos magyar kisgazda, földműves és kisiparos párt programjának, szervezeteinek, címének fenntartása mellett politikai küzdelmét az országos politikában a magyar nemzeti párt lobogója alatt viszi tovább, mint annak kárpátaljai kerülete”. A kárpátaljai Magyar Nemzeti Párt vezetősége: Egry Ferenc elnök és Korláth Endre ügyvezető voltak. A párt alkerületei („körzetei”): ungi, alsóberegi, felsőbereg, ugocsa, máramaros. Mind saját elnökökkel és ügyvezetőkkel rendelkezett. A választmány úgy döntött, hogy az MNP továbbra is együttműködik a keresztényszocialista párttal, fent kívánja tartani az addigi pártszövetségi keretet. A „kárpátaljai Magyar Nemzeti Párt” és a „szlovenszkói Magyar Nemzeti Párt” megállapodott abban, hogy az előbbi szabad kezet kap az autonómia és a kárpátaljai adminisztrációs ügyekben.

Az MNP-en belül Korláth volt az egyetlen, aki ellenezte az aktivista politikát, ami végül is kudarca fulladt. Az ok, hogy a német pártok a választásokon szövetséges magyaroktól függetlenül beléptek a kormányba, és maga a kormány is óvatos volt egy olyan magyar párttal, amelyet Budapestről instruáltak. A Rothermere-akció is ellene dolgozott annak, hogy egy utódállamban magyar aktivista párt működjön. 1927. június 21-én Harold Rothermere, a *Daily Mail* tulajdonosa *Hungary's Place in the Sun* [Magyarország helye a nap alatt] címmel cikket közölt lapjában. A cikk elhibázottnak tartotta az Osztrák–Magyar Monarchia felosztását, Magyarország megcsonkítását. Hangsúlyozta, hogy az új határok veszélyeztetik az európai békét, ezért mindenkinek – így a kisantantnak is – érdeke a békeszerződés revíziója és Magyarországnak vissza kell adni az elcsatolt területeknek egy részét. A trianoni béke revízióját követelő Rothermere-akció megszüntette az addigi viszonylagos egyetértést a kisantant és Magyarország között. Az akció nyomán felfokozódott hírlapi propagandakampányból nőtt ki 1927-ben a Magyar Revíziós Liga, amely a magyarországi revíziós propaganda csúcsszerve volt.

Az 1920–30-as évek fordulója, a gazdasági válság időszaka az irredenta mozgalmak megerősödését hozta Csehszlovákiában. 1932 júniusában a Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai kerületének beregszászi gyűlésén 38 község 120 küldöttje vett részt. Korláth Endre kijelentette: „minden jó szándékú ember a béke érdekében a /béke/szerződések revízióját tartja szükségesnek”. A Magyar Nemzeti Párt szorgalmazta, hogy „a kárpátaljai zsidó vallású magyarság” ismét csatlakozzon a magyarsághoz, azzal közös politikai platformon legyen.

5.4. Magyar pártszövetség (1920–1936)

A kárpátaljai magyar pártok – a Jogpárt, a Keresztényszocialista Párt és a Kisgazdapárt – 1920. november 30-án Ungváron megalakította a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségét. A határozat szerint: „a pártkereteket fenntartva egymással szövetségre lépnek s egységesé váltan, egységes irányítás alatt harcolnak a magyarság jogos törekvéseiért.” Elnöknek Korláth Endrét, titkárnak Paulik Jánost választották meg. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* így kommentálta az eseményt: „megszületett [...] a ruszinszkói magyarság egysége. – A Ruszinszkóba szorult négy megszabdalt vármegye magyarsága végre egybefogott s kéz a kézben megy a küzdelem felé, mely reá itt a nehéz napokban vár”. Az egység megtestesítője nem annyira a Pártszövetség, hanem Korláth személye volt. A Szövetség sosem valósította meg a teljes egységet. Korláth akkor is a Pártszövetség nevében beszélt, amikor a szövetséghez tartozó két pártból az egyik külön véleményen volt, mint például az 1925. évi nemzetgyűlési választások előtt: „az egységes, vállvetett munka érdekében, de meg a választási harc sikeres lefolytatása céljából is, szükséges, hogy a ruszinszkói ellenzéki pártok, a keresztényszocialista párt kivételével, a nemzeti gondolat lapjára helyezkedve Ruszinszkói Magyar Nemzeti Párt név alatt menjenek a választási küzdelembe”. Korláth úgy vélte: „ma nem az a fontos, hogy ki melyik magyar pártban van, hanem az, hogy mindenki, aki magyarnak vallja magát, benne legyen valamelyik magyar pártban”.

1921. július 5-től a Szövetség hivatalos lapja a *Ruszinszkói* (1930-tól *Kárpáti*) *Magyar Hírlap* lett, 1922-ben pedig „Ruszinszkó és Zemplén magyarsága” számára elindította a *Kárpátaljai Magyar Gazda Naptárat*.

A kárpátaljai magyar pártok igényt tartottak arra, hogy a helyhatóságokkal való egyeztetésekre ne csak mint pártszövetséget hívják meg őket, hanem hallgassák meg minden résztvevő párt véleményét. Korláth óva intette a kárpátaljai magyar sajtót, hogy véleményt nyilvánítson a magyarországi politika bármely megnyilvánulása tekintetében. Valamiféle naiv hittal azt gondolta, hogy a köztársasági elnök az, akihez bizalommal fordulhatnak sérelmeik orvoslása ügyében. Ezért a trianoni szerződés becikkelyezése kapcsán is annak a véleményének adott hangot, hogy „megadjuk az államnak, ami az államé, de nemzeti öntudatunk birtokában megköveteljük és meg is fogjuk követelni azt, ami a miénk.” A kiábrándulás, a jó államba vetett hit elvesztése a köztársaság fennállásának 10. évfordulója kapcsán vált nyilvánvalóvá, amikor az ungvári főpolgármester ünnepi meghívójára Korláth a magyar pártszövetség nevében így válaszolt: „Ha [...] tiszteletben tartja a világháború után vesztes magyarság nemzeti érzéseit, ne kényszerítse a cseh nemzeti dicsőség ünnepelésére és ne sokszorozza a magyarság fájdmát azzal, hogy kisebbségi sorsa 10 éves gyászában örömnépet kelljen ülnie.”

1923. május 6-án a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége Munkácson rendezte meg a korszak egyetlen „Magyar Nemzeti Kongresszusnak” titulált eseményét. A kongresszus jelentősége, hogy: „A történelmi Magyarország megszállgatása, az új államalakulatok összeállítása óta a Podkarpatszka Rusz területére zárt magyarság egyetemének első ízben van alkalmja, hogy nem pártokra szakadva, hanem együttesen jött legyen össze kinyilvánítani akarátát itteni jövő életére vonatkozóan.” Korláth Endre többek között kijelentette: nem ruszin, hanem ruszinszkói autonómiára van szükség; a zsidóság magyarellenes, amikor elszakadni kíván tőle. Ez utóbbi kijelentéssel arra utalt, hogy a zsidóság egy része a csehszlovák népszámlálások (1921, 1930) adta lehetőséggel élve zsidónak, s nem

magyarnak vallotta magát, s a kortárs vélemények szerint ezzel azt idézte elő, hogy a magyarság számának csökkenését a zsidóság elkülönülése eredményezte (az utolsó, 1910-es magyarországi népszámlálás a zsidókat csak a vallási megoszlásnál tüntette fel, ezért a nemzetiségek között ekkor a magyarokhoz sorolták őket).

A Szövetség által napirenden tartott kérdések: az autonómia, az állampolgárság rendezése, a földreform revideálása, az iskolaügy, s az 1930-as évek elején az inség. A Szövetség 1934. októberi ungvári nagygyűlésén Korláth arról beszélt, hogy lehetségesnek tartaná „a Kárpátalján szórványban élő magyarság és a békéscsabai szlovákok kicserélését”. Ez ügyben felkereste Szeberényi Lajos békéscsabai evangélikus esperest, aki a tervet határozottan ellenezte.

A Szövetség a két magyar párt egyesítésére vonatkozó törekvést úgy értelmezte, hogy „az egységes szlovenszkói magyar párt” megalakítására vonatkozik. 1936 januárjában Korláth még azt nyilatkozta, hogy: „Ezen elgondolás nálunk, Kárpátalján már régen nem aktuális, mert nálunk az egységes párt gondolata a pártszövetségi szervezet alakjában már [...] kifejezésre jutott.” Úgy vélte, nem lenne helyénvaló a Pártszövetséget az egységes párttal felcserélni. „És pedig azért nem, mert mi itt Kárpátalján nemcsak a magyar nemzeti gondolatot, de a szélesebb körű őslakos gondolatot is képviseljük.” A Szövetség hivatalos lapja azonban ezt írta: „A magyar pártok szövetsége, megalakulása első pillanatától kezdve a kárpátaljai autonómia alapján állott, de sohase kezdeményezett semmiféle szövetkezést semmiféle politikai párttal ennek az autonómiának a kiharcolása végett”. Nem változott meg az a hozzáállás, amiről Korláth már a kezdetekkor, 1922-ben azt nyilatkozta, hogy „fontosnak tartják az autonómia ügyét, a ruszin pártvezetőkkel azonban nem keresik a kapcsolatot, mert biztosak abban, hogy így is e terület autonómiája keretében a ruszin nép részéről biztosítva lesznek a magyarság jogai”.

A hivatalos magyarországi kormányzat az 1920-as években a Társadalmi Egyesületek Szövetségének Központján, az 1930-as években pedig közvetlenül a miniszterelnökségen és a külügyminisztériumon keresztül juttatott pénzek révén gyakorolt befolyást a Felvidéken a magyar politizálásra. Kárpátalján önálló tételként szerepeltek a kisgazdák és a keresztényszocialisták, illetve külön támogatásban részesültek a szepességi németek és az autonomista ruszin pártok is (főleg az Autonóm Földműves Szövetség, melynek élén Kurtyák Iván, majd Bródy András állt). Kárpátalja finanszírozási különállását a két világháború közötti időszakban végig megőrizte. A ruszinszkói támogatásokat általában Korláth Endre vagy közvetítője vette át. Korláth szerepelt a Rákóczi Szövetség által összeállított listán, akik garanciát kaptak, hogy abban az esetben, ha csehszlovák területről kiutasítják őket vagy menekülniük kell, Magyarországon azonnal állást kapnak. Később Teleki Pál magyar miniszterelnököt a kárpátaljai autonómia megadásának kérdésében azok a politikusok sem támogatták, akik az 1920–30-as években a kérdés exponensei voltak.

Korláth Endrét „az elbocsátott Ung vármegyei tisztí ügyészből” lett pártvezért, aki az első bécsi döntés után Ung vármegye főispánja lett, behívták a magyar parlamentbe. Az autonómia-ellenes kárpátaljai magyar lobb vezető figurájaként tartották számon. Korláthról és köréről Kozma Miklós, volt belügyminiszter, Kárpátalja későbbi kormánybiztosa úgy beszélt, mint rövidlátó és „soviniszta határszéli magyar intelligenciáról”. Korláth az autonómiát csupán a kultúrára, a nyelvre, az egyházi életre és a helyi igazgatásra szerette volna korlátozni. Ráadásul mindezt a „veszélyes ruszin” intelligencia Kárpátaljáról történő eltávolításának feltételéhez kötötte, melynek tagjait átnevelés végett

négy-öt évre az ország belsejébe kívánta helyezni. Úgy vélte, hogy az autonómia problémájának megoldása korántsem társadalmi ügy, az ígéretek miatt legfőljebb politikai követelmény. Teleki Pál miniszterelnök azzal fenyegette Korláthot, hogy ha tiltakozásul lemond az ungi főispánságról, akkor „azonnal föbelöveti”.

5.5. Egyesült Magyar Párt (1936–1940)

1936. március 10-én az OKP Pozsonyban, az MNP pedig Érsekújvári gyűlésén döntött az egyesítésről (azaz a keresztényszocialistákkal való egyesülésről), amit Budapest már régóta szorgalmazott. Az egyesülést ellenző Szüllő Gézának ezért kellett távoznia pártja éléről, amit a magyarországi anyagi támogatás megvonásának kilátásba helyezésével kényszerítettek ki. A tárgyalásokon Kárpátalja részéről Korláth Endre vett részt, akivel közölték, hogy vagy csatlakozik, vagy bukik. Március 18-án Beregszászban a Kárpátaljai Magyar Pártok Szövetsége hozott határozatot arról, hogy csatlakoznak a szlovenszkoiak pártegyesítési törekvéseihez, és e célból egyeztető bizottságot hoznak létre. Korláth Endre felszólalásában kifejtette, hogy a magyar pártok Kárpátalján nem folytattak egyoldalú politikát, hanem teljes erővel küzdöttek a ruszin, a román és a német lakosság érdekeiért is.

Az Egyesült Országos Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt, röviden: az Egyesült Magyar Párt létrejöttét június 21-én Érsekújváron mondták ki. A párt program szerinti célja harcolni Szlovenszko és Kárpátalja autonómiájáért oly módon, hogy azon belül biztosítani kívánja minden nemzet külön nemzeti önkormányzatát. A párt négy alapelve: nemzeti eszme, keresztény valláserkölcsi felfogás, szociális igazságosság, demokrácia. Hokky Károly így nyilatkozott: „A kárpátaljai országos magyar pártszövetség részéről ünnepélyesen jelentem be csatlakozásunkat [...] annak biztosítottága mellett, hogy Kárpátalja eddig elismert és gyakorolt belső adminisztratív és szervezeti autonóm önállóságát továbbra is az egységes keretben minden vonatkozásban fenntartja.” A párt elnöke Jaross Andor, ügyvezetője Esterházy János, Kárpátalja részéről az alelnök Korláth Endre lett. A párt kárpátaljai kerületének elnöke Kerekes István, ügyvezetője Korláth Endre, főtítkára pedig Köszörű Károly lett.

Az Egyesült Magyar Párt kárpátaljai kerületének 1937. szeptemberi beregszászi gyűlésén a vidék magyar kisebbségének gazdasági, kulturális és szociális problémáival, valamint időszerű politikai kérdésekkel foglalkoztak. Az elfogadott határozat a következő alapelveket rögzítette: fokozottan szolgálni a munkásság („a nemzeti közélet egyik legjelentősebb tényezője”) érdekeit, egyetértésben és megértésben élni a más nemzetiségű őslakosokkal, tiszteletben tartani nemzeti törekvéseiket, „magyarnak csak az tekinthető, aki nem támogat a magyarság ellen irányuló törekvést, politikai irányzatot”, továbbra is megmaradni az ellenzéki úton, a párt nem fogadja el a prágai parlament által a kormányzói hatáskör kibővítéséről hozott törvényt, „az autonómia kenyeret, megélhetést jelent, annak elmaradása pusztulást és tönkremenést”, fokozott figyelemmel kell kísérni a kárpátaljai magyar iskolaügyeket. 1938 nyarára, a külpolitikai tényezőktől is befolyásolva, megérett a (magyar) nemzeti autonómia követelésének gondolata.

Az EMP ehhez képest más irányba fordult. Kerekes István a következőket nyilatkozta a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak: „Kárpátalján az őslakos ruszinok az utóbbi időben légmentesen elzárkóztak a magyarságtól [...] A közös és életbevágó ügyeket, mint amilyen az

autonómia is, a magyarság nélkül készülnek elintézni.” Rácz Pál írta a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban: „ha Kárpátalja területi autonómiájának ügyét nélkülünk akarják megoldani, előtérbe tolul a nemzeti autonómia kérdése, mint amely a kárpátaljai, nemkülönben a szlovákiai magyarság önkormányzati törekvéseinek jobban megfelel.”

1938. március 28-án a prágai parlamentben Szüllő Géza az Egyesült Magyar Párt nevében a következő nyilatkozatot olvasta fel: „A képviselőház nyilvánossága előtt szögezem le, hogy ebben a köztársaságban nemcsak szlovák, német, rutén, hanem magyar kérdés is van [...] Meg kell hogy értsé a kormány, hogy másként itt boldogulást nem tud elérni, mintha a teljes jogegyenlőség alapján állva megadja minden itt élő nemzetnek, ami őt isteni és emberi törvény alapján megilleti.”

Az Egyesült Magyar Párt kárpátaljai kerületének június 26-i munkácsi kongresszusán 124 tagszervezet képviselői és kárpátaljai németek, ruszinok és románok több mint 600 küldöttje vett részt. A kongresszus megállapította: a kárpátaljai magyarság politikai képviseletére kizárólag az egyesült párt képviselői jogosultak. A gyűlésen határozatban mondták ki: követelik Kárpátalja önkormányzatát, a tartománygyűlési választások azonnali kiírását, a rendszertelen erdőirtások beszüntetését, a végrehajtott földreform kiigazítását, a kártalanítást az autonómia bevezetésének 19 év óta tartó halasztgatása miatt stb. Korláth Endre nemzetgyűlési képviselő az autonómiával kapcsolatban kifejtette: „Kárpátalja autonómiája kérdésében továbbra is ragaszkodunk ahhoz az álláspontunkhoz, hogy az autonómia minket is megillet [...] E megvalósítandó autonómia keretében meg fogjuk találni a megegyezést a rutén néppel”.

Június 29-én Milan Hodža csehszlovák miniszterelnök fogadta az Egyesült Magyar Párt képviseletében Szüllő Gézát, Jaross Andort, Esterházy Jánost és Korláth Endrét, akik átnyújtották a magyarság követeléseit, melyek leglényegesebb pontja a nemzetiségi önkormányzat megadásának követelése. A Magyar Távirati Iroda információi szerint ugyan ezen a napon a miniszterelnök külön fogadta a kárpátaljai magyarság részéről Korláth Endrét, Hokky Károlyt, R. Vozáry Aladárt és Köszörű Károlyt, akik átnyújtották a kárpátaljai magyarság külön kívánságait tartalmazó memorandumot, és ismertették a június 26-i munkácsi nagygyűlés határozatát.

1938. október 7-én Pozsonyban az Egyesült Magyar Párt szenátorai, nemzetgyűlési és tartománygyűlési képviselői megalakították a Magyar Nemzeti Tanácsot mint a csehszlovákiai magyarság legfőbb nemzeti szervét. Időközben Kárpátalján a Volosin-kormány betiltotta az összes politikai pártot, köztük az Egyesült Magyar Pártot is. 1939. január 28-án Hokky Károly kárpátaljai szenátor interpellációt jegyeztetett be az Egyesült Magyar Pártnak Kárpátukraijában történt betiltása és a magyarságnak a választásokból való erőszakos kirekesztése miatt. Az ügyben Esterházy János országos elnök – elődje, Jaross Andor tárca nélküli felvidéki miniszter lett az Imrédy-kormányban – is tiltakozott Hácha Emil köztársasági elnöknel. E naptól az ungvári *Kárpáti Magyar Hírlap* „Ung-Bereg-Ugocsa egyesített vármegyék és a Felvidéki Egyesült Magyar Párt Kárpátaljai Kerületének hivatalos lapja”-ként jelent meg Kováts Miklós szerkesztésében. A lap egyik felhívása: „Lépjen be minden magyar a Felvidéki Egyesült Magyar Pártba! – A volt kárpátaljai, ma felvidéki magyarsághoz szól ez a felhívás!” 1940. március 15-én kimondták az Egyesült Magyar Párt (volt Keresztényszocialista Párt és Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Párt, későbbi nevén Magyar Nemzeti Párt) feloszlását, illetve a Magyar Élet Pártjába történő beolvadását a visszacsatolás után. A MÉP-et Teleki Pál hozta létre 1939-ben, s az

1944 márciusáig volt kormányzó párt Magyarországon. Korláth Endre már a magyar parlament képviselőjeként kijelentette: „akik nem az Egyesült Magyar Pártnak, hanem csehszlovák pártoknak voltak tagjai, nem voltak sem nemzethűek, sem tisztességes magyarok.” A „húszéves küzdelemben kivívott” intézmények megszűntek, köztük a politikai szervezetek is.

5.6. Magyar társadalmi egyesületek

A Csehszlovák Köztársaság széleskörű kulturális lehetőségeket biztosított polgárai számára, támogatta a közművelődést, könyvtárakat létesített, a korábbi magyar kulturális intézményrendszert azonban teljes egészében felszámolta. A magyar kulturális élet színterei a kaszinók, a dalosegyletek, a nőegyesületek, olvasóköri, a gazdakörök, a munkáskörök, a sportszervezetek voltak. Az 1920-as évek közepétől, az 1930-as években a Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület (SZMKE) és a Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület (PRMKE) töltött be központi szerepet. A PRMKE 1934–1937 között Ungváron *Kultúra* címmel regionális hatókörű lapot is kiadott Wiczmány Jenő szerkesztésében. Az 1905-ben alapított ungvári Gyöngyösi Irodalmi Társaság működését 1919-ben felfüggesztették, s az csak a második világháború időszakában újította fel ismét tevékenységét. Az 1883-ban alapított Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesületet pedig már 1918-ban feloszlatták.

A kárpátaljai magyar kultúregyesületek sorában a legeredményesebben a húsz év alatt az ungvári Mozaik Kultúregyesület, illetve az 1930-as években a Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület és a Beregszászi Irodalmi és Színpartoló Egyesület működött. A helyi irodalmi életről Móríc Zsigmond (1879–1942), a korszak egyik legjelesebb magyarországi alkotója is azt tartotta: „A szlovenszkói és ruszinszkói irodalmi élet fejlődését egészségesnek találom. Már régebben hirdettem, hogy az irodalom szempontjából a decentralizációnak óriási jelentősége van, s most, hogy Pozsonyban, Kassán, Ungváron és Kolozsváron magyar irodalmi centrumok alakultak, az utódállamok magyar irodalmának kialakulása helyes útra terelődött.” „Nagy, nemes és igazi kultúrhivatást teljesít itt a Mozaik, amely előtt kalapot kell emelni minden kultúrembernek. Bár volna minden magyar városnak olyan kulturált, magas fajsúlyú irodalmi testülete, mint Ungváron a Mozaik!”

Ezenkívül számos kisebb-nagyobb helyi szervezet szervezte a ma már elképzelhetetlen mennyiségű rendezvényt, klubestet, megemlékezést, felolvasást, népfőiskolát és egyebeket. A magyarság kiemelt reprezentatív eseménye volt minden év elején Beregszászban a Magyar Nemzeti Bál. Tömegeket mozgattak meg az igen népszerű torna- és sportegyesületek, melyek kulturális rendezvényeikkel is kitűntek. Az 1918 előtti jelentős magyar klubokat a nagyközönség futballklubokként ismerte, de a futball mellett más sportokat is műveltek. Az északkeleti országrészben a legjelentősebbek közé tartozott az 1906-ban alapított Ungvári Lawtenisz Club (ULTC), amely három éven át csak teniszkлуб volt, majd 1909-ben új nevet vett fel: Ungvári Atlétikai Club (UAC), és futballcsapatot is szervezett, amely 1914-ben Kelet-Magyarország bajnoka lett. A klub a két világháború közötti időszakban is aktívan működött. Ugyanígy az 1907-ben alakult Nagyszőlősi Sport Egyesület (NSE), mely több sportágban is eredményes volt a két világháború között. A csehszlovák időszakban a sportklubok jellemzője volt, hogy nemzetiségi elven szerve-

zödtek, az egyes sportszövetségek azonban valamennyi klub tevékenységét összefogták, függetlenül azok etnikai jellegétől. Így például 1920-ban jött létre a Kárpátaljai Labdarúgó Szövetség, amelyben a magyar, a német, a szlovák és a ruszin egyesületek is részt vettek. Eseményszámba ment a magyarországi labdarúgócsapatok vendégjátéka, magyar olimpiai bajnokok bemutató szereplése. Jóval előbb a nevezetes debreceni virágkarneváloknál, már 1926-ban virágkarnevált és rózsakirálynő-választást szervezett az UAC.

A Csehszlovákiai Magyar Testnevelő Szövetség jóval később, 1928-ban alakult meg. Előbb felvette soraiba a Magyar Labdarúgó Szövetséget, majd sorra alakította az új szakszövetségeket (tenisz, atlétikai, asztalitenisz, úszó, jégchoki, birkózó és boks, valamint kerékpáros). A CSMTSZ-hez tartozó kárpátaljai magyar sportegyesületek: több sportegyesület vagy sportklub is működött Ungváron, Munkácson, Beregszászban, ezenkívül Nagyszőlősen, Csapon, Huszton, Királyházán, Körösmezőn, Aknaszlatinán, Szolyván, Técsőn, Tiszaújlakon, Várpalánkán. Ungváron sportlap is indult 1931-ben *Sport Híradó* címmel, amely 1934-ig több-kevesebb rendszerességgel jelent meg, majd 1937-ben revitalizálódott egy rövid időre. Főként a kárpátaljai magyar futball-élettel foglalkozott. Kárpátaljai válogatott labdarúgó volt a beregszászi Kalocsai Géza (1913–2008), aki 1934-ben tagja volt a világbajnoki ezüstérmes csehszlovák válogatott keretnek. Később a magyar válogatott mezében is játszott: a Kispest, az Újpest és a Ferencváros színeit is viselte pályafutása alatt, végül az edzői pályán is sikeres volt. A jeles fansikái festő és pedagógus, Kutlán István (1894–1969) a sportnak is hódolt, Kárpátalja birkózóversenyeinek többszörös győztese volt. 1937. szeptember 12. és 19. között „kisantant” autós és motoros versenyt rendeztek a Prága–Bukarest–Belgrád útvonalon, amely Kárpátalján szeptember 14-én haladt át (az Ungvár–Munkács–Beregszász–Tiszaújlak útvonalon). Turczel Lajos (1917–2007) neves szlovákiai magyar irodalomtörténész Kárpátalja két világháború közötti sporttörténetével is foglalkozott. A kárpátaljai sportújságírás és sporttörténetírás jeles alakja volt Fedák László (1911–1992).

A kárpátaljai társadalmi, kulturális szervezetek az időszakban mindig hangsúlyozták önállóságukat, különállásukat a szlovenszkói egyesületektől, felemelték szavukat minden beolvasztási törekvés, kívülről jövő befolyás ellen. Kiss Árpád és Horváth Kálmán például a magyarországi Kisvárdán voltak színigazgatók, és még 1919-ben és 1920-ban is átvártak a határon, hogy az ungvári városi tanácsnál jelezzék szándékukat az önálló podkarpatszka ruszi magyar színi kerület megalakítására, melyhez Ungvár, Munkács, Beregszász és Nagyszőlős tartozna. (Az addigi, azaz „a régi magyar” beosztás szerint Ungvár, Munkács és Nyíregyháza tartozott egy kerületbe.) Az önálló színi kerület az 1920-as években zavartalanul fennállt, az 1930-as években összevonták a kelet-szlovenszkóival, ami ellen Kárpátalján folyamatosan tiltakoztak. A kárpátaljai színigazgató ekkor Polgár Károly, majd Juhász Árpád volt. Már 1926-ban megalakult Ungváron az önálló Ruszinszkói Magyar Színpártoló Egyesület. Az egyesület önálló színi tanfolyamokat szervezett, önálló színházi lap hosszabb-rövidebb ideig létezett *Színházi Újság*, majd *Ruszinszkói Színházi Élet* címen. A kárpátaljai magyar színtársulat tagjai között több Budapesten éppen munkanélküli, ezért ide szerződött színészt lehet fellelni. A kárpátaljai színpadon fellépett Beregi Oszkár, Rózsahegyi Kálmán, Medgyaszay Vilma, Kiss Manyi, ifj. Latabár Árpád, Fedák Sári, Mezei Mária, Tökés Anna, Somlay Artúr, Muráti Lili, Törzs Jenő, Vaszary Piri, Dayka Margito, Lázár Mária, Perczel Zita. Az amatőr színjátszók pedig sorra mutatták be helyi szerzők nyomtatásban is napvilágot látott darabjait. Érdekes módon